

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. дпн Мария Димитрова Герджикова – СУ „Св. Климент Охридски“,
катедра Методика**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.03. Педагогика по обучението по научната специалност
методика на обучението по български език и литература

Автор: Даниела Михаилова Стракова

Тема: „Деконструкцията в съвременния дизайн на ученето на литературата в училище“

Научен ръководител: проф. дпн Адриана Дамянова

Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката завършва специалност българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2012 г. Зачислена е за редовна докторантура по специалност 05.07.03 Методика на обучението по български език и литература към Факултет по славянски филологии, Катедра „Методика“ със срок от обучение три години. Като хоноруван преподавател в катедрата, към която е аспирант, организира занятия по хоспетиране, пробни и изпитни уроци. Тази дейност ѝ осигурява възможност за пряка връзка с учебния процес. Прави впечатление умението ѝ да планира и организира работата си, така че в срок да завърши дисертацията си. Само за три години тя е свършила сериозна по обем работа.

Дисертационният труд е обсъден на 28.06.2016

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Предложената за защита докторската работа на Даниела Стракова представя едно по същество значимо изследване на теоретично и практическо равнище на проблеми, свързани с обучението по български език и литература и приложението им в образованието по литература. Тези проблеми са актуални в настоящия момент, защото възникнаха в още по-голяма сила с влизането на новите учебни програми по

литература. Голяма част от действащите учители не са готви да приложат нови подходи към художествения текст, защото те теоретически и практически не са подготвени за това във висшите училища. Така например, въпреки че още в първи клас в учебните програми се изисква да се въведе четене с разбиране, в повечето случаи неговата същност остава неясна за учителите и се изяснява от тях по догадки и аналогии. Висшите училища, които подготвят учители, не запълват тази празнина нито с промени в учебните програми, нито с научни публикации. От своя страна Министерството на образованието и науката, което трябва най-много да е ангажирано с проблема, също остава безучастно. Не се организират и провеждат курсове за квалификация на учителите, които са така необходими и за теоретичната и за методическа подготовка на преподавателите в такъв случай. Трябва веднага да отбележа, че именно тук можем да видим приносното и актуалното значение на настоящата докторска работа. Тя представя едно изследване, което предлага теоретични постановки, опира се на научните търсения на авторката, на познаването на нуждата от промени в литературното образование. Трудът е резултат на сериозни и задълбочени проучвания и разсъждения, обобщени, изведени и формулирани мотивирано и убедително. Във връзка с това веднага ще изразя и чудесното впечатление, което прави работата на Даниела Стракова с ясната и стройна композиция, с избистрените твърдения, със задълбоченото и обосновано извеждане на всички проблеми. Преодолян е често случващият се напоследък в много дисертации, ще го нарека цитатнически подход, при който след излагане на цитат след цитат се заявява авторитетно, но без какъвто и да е сериозен аргумент, че се приема дадено твърдение. Това може да покаже само голяма начетеност, но определено не води до изясняване на явленията. В работата на Даниела Стракова такива самоизтъкващи моменти не срещаме. Добре осмислената теория е убедително защитена. Резултат е на отговорни и компетентни проучвания и наблюдения, обобщени и убедително изведени и формулирани, разкриващи възможностите, които се откриват чрез прилагането на деконструкцията в съвременния дизайн на ученето на литературата в училище за създаване не само на литературна компетентност.

Без да навлизам в представяне на съдържанието на отделните части в композицията на дисертацията, ще им направя само оценъчна характеристика: Настоящият труд е структуриран по следния начин: увод, две глави, заключение, приносни моменти и списък на цитирана библиография.

Като мотивацията за избор на темата докторатката сочи: „Смисълът на деконструкцията в литературното образование се състои в това, че тя е преди всичко начин да видим какво „прави“ текстът, а не само какво и как“ (5 стр. – автореферат). Посочени са видни представители на школите, чиито идеи се приемат и стоят в основата на настоящето изследване.

Ясно и точно формулирани се заявяват обектът, предметът, хипотезата, целите и задачите на изследването. Представени и убедително обосновани са изследователските процедури, които са съобразени и изведени в пряка зависимост от предмета и целите на дисертацията като деконструкцията като „стил на критическо мислене“ в литературното образование се възприема „преди всичко чрез конструиране на възможен друг прочит“.

Първа главана дисертацията „Един опит за реконструиране на деконструкцията“ е композирана около четири части, които още с добре намерените заглавия „реконструират“ контекста, в които се представя деконструкцията, уточнява се какво тя „не е“ и какво тя „е“. Така с уговорки се прави опит да се изведе семантичният обем на понятието „деконструкция“. Авторката излиза от тезата, че „в пространството на текста, в неговия прочит, или в литературата като текст могат да бъдат открити деконструкционните стратегии“. Проследява се появата на деконструкцията и това как тя се вписва в постмодернисткия профил. Във връзка с литературното образование и четенето на текстове деконструкцията се приема като възможност за конструиране на значенията в текста. Без да навлизаме във всички добре изложени теоретични постановки, искаме да приветстваме една основна позиция, която се защитава в дисертацията на докторантката във връзка с четенето на литературата в училище и свързаните с нея формализирани образователни изисквания. Много точен, но за съжаление досега непреодолян, е изводът, че налагането на Властта „води неминуемо до неутрализацията на творческия потенциал у учениците“. **И тук бих поставила на докторантката въпроса: не се ли отнася същото и за учителите, не са ли поставени и те на „грешната страна на познавателния процес“. И не е ли това пагубно и унищожително, както за осмислянето и възприемането не само на литературните текстове, но и изобщо на творческото възприятие в най- голяма степен.**

В последната част на първа глава теоретично се извежда „събитието на деконструкцията и „мястото“ на литературата“. Ще посочим като особено значим извода, че при деконструкцията на литературен текст в училище се „ражда ново цяло, всеки път и за всеки ученик различно.“ Така учениците по свои начин откриват и

развиват умения за самостоятелно мислене, неподвластно на догматични, институционни закони. Изводи от такъв характер проявяват активната гражданска позиция на Даниела Стракова.

Основателно в дисертационния труд на **втора глава** е отделено голямо място. В нея се представя теоретико-приложен модел за прилагане на деконструкцията в/на литературата в съвременния дизайн на ученето ѝ в училище. Той се изгражда върху добре премислена, научно обоснована концепция, изградена главно върху деконструкционната теория, основана главно върху възгледите на Жак Дерида. В първата част се представя деконструкционния концепт и литературата се показва като идиом и институция. Авторката започва с изясняване на семантизирането на литературата в деконструкционния дискурс, за да въведе в изследването си начина, по който като отчита двойствения статут на литературата – като нещо изключително и като нещо подвластно на правилата, определя това как тя трябва да се изучава в училище. Втората част от втора глава на труда във връзка с основния концепт деконструкционното се приема като конструиране на смисъла и успешно се защитава идеята за необходимостта от промени в педагогическите постановки за ролята на ученика не като обект, а като субект, като съучастник в образователната дейност. Третата част, като се опира на възгледите на Олга Вайнщайн, убедително представя деконструкцията като „стил на критическото мислене“ в съвременния дизайн на учене на литературата в училище. Теоретичните постановки и в трите части, нека специално да отбележа, стоят съвсем органично в добре конструирани предложения за методически наблюдения и изследване на известни литературни текстове и метатекстовете на авторитетни изследователи като Н. Георгиев и Р. Коларов. Собствените литературни интерпретации, които Стракова нарича скромни примери, проявяват и качествата ѝ в тази посока. Представени са добре изготвени варианти за примерни деконструкционни прочити на текстове и на метатекстове върху българската литература като така е илюстрирана деконструкцията като „стил на критическо мислене“. Последната част от тази глава като представя деконструкционното виждане на другостта, гостроприемството и отварянето на другия по посока межкултурната компетентност отново, но вече от друг ракурс, връща към актуалността на тематиката и целесъобразността на поставените цели и задачи.

Заклучението набелязва отново основните проблеми в докторантския труд и има оценъчен и обобщителен характер.

Библиографията в голяма степен е пълна и представителна.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката се представя с общо 6 публикации, от които три са пряко свързани с темата на дисертацията и три са непряко свързани с темата, но са в сферата на методиката. Поместени са в сериозни научни издания.

Автореферат

Авторефератът отразява правомерно основните резултати, постигнати в дисертацията, посочва обективно приносите на докторантката, и отговаря на изискванията на съответните правилници.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да кажем, че дисертационният труд на Даниела Михаилова Стракова е приносен, полезен, написан на съвременно научно равнище, с методологическа задълбоченост и принципност, представя деконструкцията като „стил на мислене“ и с редица още предимства, които може да внесе в съвременния дизайн на изучаването на литература в училище и без да абсолютизира събитието на деконструкцията, успешно търси и намира мястото ѝ в литературно образователния процес. В този смисъл тя е опит да се преодолеят несполуките в досегашното литературно образование.

Убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Даниела Михаилова Стракова в област на висше образование: Педагогически науки, професионално направление Педагогика по обучението по научната специалност Методика на обучението по български език и литература.

14. 08. 2016
София

Рецензент: проф. дпн Мария Герджикова